

En defensa de Sant Pere de Roda*

NARCÍS GAROLERA *Universitat Pompeu Fabra*

RESUM: L'estudi demostra, amb abundants testimonis històrics i literaris, que l'actual denominació oficial del monestir empordanès és el resultat d'una confusió, per contigüïtat, amb la del monestir de Santa Maria de Roses (*Rhode, Rodis*). L'autor proposa, doncs, substituir el nom oficial del cenobi per la forma viva a l'Empordà, atestada per la majoria d'historiadors, defensada categòricament per Joan Coromines, i usada pels escriptors catalans al llarg de les últimes centúries.

PARAULES CLAU: Sant Pere de Roda, Santa Maria de Roses, toponímia, Empordà.

ABSTRACT: The article proves, with an abundance of historical and literary evidence, that the present official name for this monastery results from a confusion with the nearby monastery of Santa Maria de Roses (*Rhode, Rodis*). It argues that the official name should, therefore, be replaced by the form commonly used in the region, which is also the one documented by the vast majority of historians, categorically defended by Joan Coromines, and used by Catalan writers over the last few centuries.

KEYWORDS: Sant Pere de Roda, Santa Maria de Roses, toponymy, Empordà.

*Abans es deia Sant Pere de Roda. Ara es diu Sant Pere de Rodes.
Per quin motiu li han canviat el nom?*

Jordi SALAT, «Desconstruir la catalanitat: el monestir de Sant Pere de Roda»,
Blog *Vernacle*, 4-X-2011

A començaments de segle, la Generalitat de Catalunya, a través del Departament d'Obres Públiques, va col·locar a les carreteres de l'Alt Empordà una indicació turística que sorprenia els residents i desorientava més d'un visitant: «Monestir de Sant Pere de Rodes». Fins llavors tothom n'havia dit «Sant Pere de Roda», i amb

* Aquest article s'ha beneficiat de nombroses informacions facilitades per August Rafanell, col·lega i amic, i –com jo– empordanès d'adopció. Les hi vull agrair, doncs, públicament.

aquest nom s'havien referit al venerable cenobi els escriptors i els historiadors –catalans i castellans– dels darrers dos segles.

Què havia motivat el canvi de nom d'un dels monuments més importants del romànic català? La Generalitat degué aplicar la norma toponomàstica de l'Institut d'Estudis Catalans, adoptada per aquesta institució acadèmica a partir de la forma establerta per la *Gran enciclopèdia catalana* i la *Gran geografia comarcal de Catalunya*.¹

El propòsit d'aquest article és mostrar la incongruència del topònim *Rodes*, tant en la designació del monestir empordanès com en la denominació de la serra on està situat, i demostrar que la forma *Roda*, viva i profusament documentada, és la que hauria de figurar en les indicacions viàries i en les publicacions que fan referència al monument.

Etimologia

Joan Coromines, al seu *Onomasticon Cataloniae (OnCat)*, defensa a peu i a cavall la forma *Roda*,² i li atribueix un origen cèltic (ROTA), com el d'altres topònims catalans: Roda de Ter, Roda de Berà, Roda d'Isàvena...³ La convicció que el nom no té res a veure amb el de la contigua vila de *Roses* (< gr. *Rhode*) li fa escriure: «*Roda* i *Roses* són noms d'origen ben diferent, inconnexos»,⁴ «*Serra de Rodes*: això no ha dit mai ningú».⁵ I, parlant de Cadaqués, escriu: «els grecs focuus [...] en camí de Rodas (*Roses*)».⁶ L'il·lustre lingüista insisteix que «la tradició viva i multiseccular ha estat sempre, i únicament, *Sant Pere de Roda*».⁷ Crec que té més raó que un sant, perquè té en compte l'ús popular del nom i esmenta testimonis documentals sobradament probatoris.

El 1930, l'historiador figuerenc Antoni Papell va dedicar una monografia al monestir empordanès,⁸ que comença amb uns aclariments sobre el nom del cenobi:

1. Tanmateix, tant la *GEC* com la *GGCC* donen, com a forma secundària, «Sant Pere de Roda».

2. «Sant Pere de Roda», *Onomasticon Cataloniae*, vol. VI, Barcelona: Curial/«la Caixa», 1996, p. 415-416a, s. v. *RODA*.

3. Ibidem. També és d'aquest parer l'historiador Ramon d'Abadal: «el primer assentament grec en terra catalana és el representat per *Roses*, la *Rhode* dels antics [...] la pàtria dels fundadors, els doris de *Rodes*», R d'ABADAL, 1967: *Els precedents antics a la història de Catalunya*, Barcelona: Selecta, p. 79.

4. *OnCat*, VII, p. 462a, s. v. *VERDERA*.

5. *OnCat*, VI, p. 416b, n. 1.

6. *OnCat*, III, p. 174b, s. v. *CADAQUÉS*.

7. *OnCat*, VI, p. 416a.

8. Antoni PABELL, 1930: *Sant Pere de Roda*, Figueres: [Ideal Tipografia].

El Monestir de Sant Pere de Roda es troba emplaçat [...] al N.E. de la muntanya de Roda [...]. Els documents antics el situen diguent: «Domum Sancti Petri Rodensis, quod dicitur Rodas [...]».

I, a peu de pàgina, hi afegeix la nota següent:

En realitat el nom vertader és «Rodes» i no «Roda». Els documents no usen mai el genitiu «Rotae», sino «Rotensi». No obstant, «Rodes» és una falsa interpretació medieval [la cursiva és meva], doncs la verdadera etimologia grega era «*Rhodas*». [...] Als últims anys de la vida d'aquest monestir, els transcriptors castellans usaren indistintament les gràfies [sic] «Roda», «Rodas». La gent de l'Empordà s'encapritxà d'aquesta primera i això fa que mantes voltes es confongui amb el cenobi de Roda, el de Ribagorça.⁹ La corrupció s'ha generalitzat massa per intentar deturar-la.¹⁰

L'autor, conseqüent amb aquest criteri etimològic, escriu «Roda» al títol del llibre, i manté aquesta forma –tant per al monestir com per a la muntanya on aquest està situat– arreu del volum. I això a pesar que, en algunes citacions bibliogràfiques, respecta les grafies documentals del topònim:

Pella i Forgas, obra citada [*Historia del Ampurdán*], p. 419 [...]«in Cerdania in villa Vlceia cum tota illa parrochia et decimis et primitiis Sancto Petro donavi in Rodas...»; «Diu el document de Pontero¹¹ [...] “in monasterio Sancti Petri Rodensis”» (p. 48); «Monastir de St. Pere de Rodas [...] als 17 de Juliol de 1820» (p. 86)...

Papell, tanmateix, troba en un document (que cita en nota) el nom del cenobi en la forma popular: «Archivo Histórico Nacional.–Clero Secular y Regular.–Fontes Monacales (provincia de Gerona).= San Pedro de Roda.–Pergamino n° 1374».¹²

L'historiador gironí Joaquim Pla i Cargol distingeix clarament *Roses* de *Roda*:

El monasterio [de *Roses*] fué llamado, primeramente, de Santa María de Rodis [sic], y después, de Rosis [sic], hasta comienzos del siglo XIV. [...] hay indicios

9. Vegeu, més avall, una opinió similar de l'historiador Ramon d'Abadal.

10. A. PAPELL, op. cit., p. 11.

11. Andrés de Simón Pontero, *Descripción del Real Monasterio de San Pedro de Roda*, manuscrit de 1752, Archivo Histórico Nacional de Madrid, 12.876-Roda-Apartado I (Códices del inventario de 1926).

12. A. PAPELL, op. cit., p. 73, nota 3.

de que existia antes una pequena iglesia, dependiente tambien de San Pedro de Roda.¹³

Dos monestirs, un sol nom?

Tal com hem avançat, el problema rau en la confusió d'aquests dos topònims, d'origen distint: *Roda* (serra i monestir), d'origen cèltic (*ROTA*), i *Rodes/Roses* (nom de la vila veïna, fundada pels grecs, que l'anomenaren *RHODE*).¹⁴

El cartoral de Santa Maria de Roses¹⁵ es refereix al monestir –i església– de la futura vila amb la denominació «Rodas», l'adjectiu llatí «Rodensis», o amb el genitiu «Rodarum», que s'aplica també al proper cenobi de Sant Pere.

És cert que els documents medievals de Roses no atesten «de Rota» en referència al monestir de Sant Pere, denominació diferenciada de la que hi trobem –«de Rodis»–, però, tot i així, crec que l'adjectiu «Rodensis», el genitiu «Rodarum», l'ablatiu «de Rodis» (o «de Rodes»)¹⁶ i els substantius «Rodas» o «Rodis», s'apliquen tant al cenobi de Santa Maria de Roses com al monestir de Sant Pere de Roda, i també a l'esmentada serra de Roda. En dono uns quants exemples, amb indicació de la data del document:¹⁷

«Sancte Marie monasterium quod dicitur **Rodas**» [monestir de Santa Maria de Roses], «ad domum Sce. Marie cenobium quod dicitur **Rodis**» [id.], doc. 1 (976), p. 27.

«alodium de **Rodis**» [Roses], «sedis abbaciam S. Marie de **Rodis**» [id.], «in gradu de **Rodis**» [el Grau de Roses], «in valle de predictis **Rodis**» [Roses], doc. 2 (1061), p. 29-30.

«beate Dei genitricis Marie **Rodensis** cenobii [...] reddo beata Maria cenobii **Rodensis**» [monestir de Santa Maria de Roses], doc. 3 (1137-1154), p. 31.

13. J. PLA CARGOL, 1935: *Ampurias y Rosas*, Gerona-Madrid: Dalmáu Carles, Pla, p. 84.

14. J. COROMINES, *OnCat*, VI, p. 431, s. v. *ROSES*. La confusió *Rodes/Roses* va perdurar: «*Rodas*, se ha transformado en *Rosas*» (Antonio BOSCH UCCELAY, «El Santo Grial y San Pedro de Rodas», *Destino*, 337, 1-I-1944, p. 7).

15. J. M. MARQUÈS i PLANAGUMÀ, 1986: *El cartoral de Santa Maria de Roses (segles X-XIII)*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

16. «Artal de *Rodes*» (Cf. *infra*, doc. 112).

17. Tant en la relació següent com en les posteriors, les citacions segueixen un ordre cronològic.

«S. Maria cenobii **Rodis**» [id.], doc. 4 (1082), p. 32.

«cenobio beate Marie **Rodarum**» [id.], doc. 5 (1184), p. 33.

«Sci. Petri cenobii **Rodas** [...] de Sce. Marie cenobii **Rodas**» [monestir de Sant Pere de Roda / monestir de Santa Maria de Roses], p. 34, doc. 6 (1066).

«Sce. Marie **Rodis** cenobii [monestir de Santa Maria de Roses] [...] alodium Sci. Policarpi in valle **Rodis**» [a la vall de Roses], doc. 8 (1081), p. 36.

«ut scriptura donacionis fecissemus ad domum Sce. Marie cenobii **Rodas** [monestir de Santa Maria de Roses]», doc. 14 (1078), p. 40.

«donator sum Domino Deo et Sca. Maria cenobii **Rodas**» [monestir de Santa Maria de Roses], doc. 15 (1070), p. 41.

«domus Sce. Marie **Rodarum** [...] domui Sce. Marie **Rodarum**» [id.], doc. 16 (1211), p. 42.

«dimitto corpus meum ad domum Sce. Marie cenobii **Rodas**» [id.], doc. 21 (1107), p. 47.

«donatores sumus ad domum Sce. Marie cenobii **Rodas**» [id.], doc.24 (1044), p. 49.

«in valle **Rodensis** [la vall de Roses] [...] per domum Sce. Marie **Rodensis** [monestir de Santa Maria de Roses] [...] ego Petrus, abbas Sce. Marie **Rodensis**» [id.], doc. 30 (1161), p. 54.

«Poncii, Dei gratia abbas Sce. Marie **Rodarum**» [id.], doc. 33 (1228), p. 56.

«donator sum ad domum Sce. Marie cenobii **Rodas** [id.] [...] de meridie affrontat in terra Sci. Petri cenobii **Rodas**» [Sant Pere de Roda], doc. 52 (1004), p. 70.

«ad domum Sce. Marie cenobii **Rodas**» [monestir de Santa Maria de Roses], doc. 51 (996), p. 70.

«in parochia Sce. Marie **de Rodis** [...] ab abbate Ste. Marie **de Rodis**» [id.], doc. 89 (1227), p. 103.

«et monasterio Sce. Marie **Rodarum** [...] particulam nostri montis **Rodarum**» [serra de Roda], doc. 97 (1212), p. 112.¹⁸

«Poncio, Dei gratia abbati Sce. Marie **Rodarum** [...] a mari scilicet Sci. Petri **Rodarum**» [Sta. Maria de Roses / Sant Pere de Roda], doc.110 (1243), p. 121.¹⁹

«Sci. Petri **de Rodis** [...] abbas Sci. Petri **Rodensis**» [monestir de Sant Pere de Roda], doc. 111 (1223), p. 122-123.

«Sig+na Petri Constantini de Villacuto et Artal **de Rodes**» [de Roses], doc. 112 (1207), p. 123.

«Sce. Marie **de Rodis** [...] ecclesia **de Rodis** [...] Sce. Marie **Rodarum** [...] apud Scam Mariam **de Rodis** [...] Sci. Petri **de Rodis** [...] Sci. Petri **Rodensis** [...] apud Sanctum Petrum **de Rodis** [...] Sci. Petri **Rodensis** abbas [...] abbatem et conventum Sce. Marie **de Rodis** [...] abbati Sci. Petri **Rodarum**» [monestir/església de Santa Maria de Roses / monestir de Sant Pere de Roda], doc. 119 (1251-1252), p. 128-131.

«ego Bernardus de Tamarito **de Rodis** [...] dono et assigno monasterio Sce. Maria **Rodarum** [...]. Et nos dictus Poncius abbas Sce. Marie **Rodarum** [...] Sig+num [...] abbas Sce. Marie **Rodarum** [...] Sig+num Berengarii **de Rodis**» [de Roses], doc. 120 (1251), p. 131-132.

El cartulari de Sant Cugat del Vallès²⁰ registra denominacions similars al segle XI:

«in vinea de S. Petri de **Rodas**», «ad domum S. Petri **Rodas**», «monasterium S. Laurentii [del Mont o de Sous] et abbatem **Rotensem**», docs. 388 (1004), 493 (1024) i 735 (1089).²¹

La historiadora empordanesa Maria Josepa Arnall, en un estudi sobre la toponímia medieval de la comarca,²² recull diversos testimonis del nom de la vila de Roses

18. Al resum inicial del document hi llegim «dóna al monestir de Santa Maria de Roses una part de la muntanya de Roses».

19. A l'encapçalament del document hi llegim «Sant Pere de Roda». A l'índex, però, el topònim és registrat com a «Sant Pere de Rodes». És de suposar que el transcriptor usa la primera forma (*Roda*), i l'editor, la segona (*Rodes*). La contradicció, doncs, és flagrant.

20. *Cartulario de «Sant Cugat» del Vallés*. Editado por José Rius Serra (Barcelona: CSIC, 1948-1981).

21. Al resum inicial, però, l'editor escriu: «Sant Pere de Roda».

22. «Toponímia medieval de l'Alt Empordà», *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos*, 15 (1981).

(s. X-XIII), que corroboren els del cartoral del monestir i l'església de Santa Maria de Roses:

- «Par. Sancte Marie in **Rotas**» (943)
- «**Rotas/Rodas** in comitatu Petralatense» (944)
- «Par. Sancte Marie de **Rodas**» (960)
- «Cenobium Ste. Marie quod dicitur **Rodas**» (976)
- «Cenobium Ste. Marie quod dicitur **Rodas**» (995)
- «Cenobium Ste. Marie de **Rodas**» (1035)
- «Par. Sancte Marie cenobii **Rodis**» (1079)
- «Villa de **Rodis**» (1245)
- «Monasterium Sancte Marie de **Rodis**» (1279).²³

Al foli 39 de la *Bíblia de Sant Pere de Roda* (o *Bible de Noailles*), avui a la Biblioteca Nacional de França,²⁴ hi ha una butlla del papa Innocenci II «en faveur du monastère de **Rodas**» (7-XII-1130). El títol del manuscrit és «*Biblia Sancti Petri Rodensis*».²⁵ També hi trobem, doncs, una de les denominacions del cenobi que hem vist en els documents del cartoral de Roses.

Altres formes posteriors (segles XIV-XVIII) del nom del monestir:

«Sent Pere de **Roses**», carta 71 (1326), *Lletres del bisbe de Girona. Segle XIV*, vol. I (2007), p. 161.²⁶

«abbas S. Petri **Rotensis**», làpida del sepulcre de l'abat Bernat Estruch (1419), a l'església del monestir de Sant Cugat del Vallès (avui situada a la nau esquerra del temple).

«abbas monasterium S. Petri de **Rodis**», manuscrit anònim, escrit pels monjos de Sant Cugat del Vallès; anotació a la mort de l'abat Bernat Estruch (1419).²⁷

23. F. MONSATVATJE, *Noticias históricas... (1899-1910)*, XVI, p. 233; R. d'ABADAL I DE VINYALS, 1986: *Catalunya carolíngia*, II, p. 227; J. L. VILLANUEVA, *Viage literario a las Iglesias de España... (1803-1852)*, XIV, p. 239, Petrus de MARCA, 1688: *Marca Hispanica sive Limes Hispanicus...*; FLÓREZ, *España sagrada...*, XLIV, p. 275; J. RIUS SERRA, 1946: *Rationum Decimarum Hispanie*, I, p. 81.

24. «Bible de Sant Pere de Roda, dite du Maréchal de Noailles» (P. BONNASSIE, «Sur la formation du féodalisme catalan...», *Estudi General* [Girona], núm. 5-6, 1986, p. 11, n. 20).

25. Catalogat a la Bibliothèque Nationale com a «ms. lat. 6».

26. Jaume de PUIG i Josep M. MARQUÈS i PLANAGUMÀ, curadors del volum, afegeixen «[sic]» a la transcripció –errònia– del nom del cenobi (íbidem). A l'índex, però, l'entrada corresponent és «Sant Pere de Roda».

27. Agraeixo a Mn. Pere Vivó, rector de Sant Cugat del Vallès, aquestes dues informacions.

«Capibrevio [...] Monasterii Sancti Petri **Rodensis** [...] 1420-1429», Arnald Plujà i Canals – Sònia Masmartí i Recasens, *Els dominis de Sant Pere de Rodes al Cap de Creus [...]* (2013).

«lo abbat de Sant Pere de **Rodes**» [1479], edició de Jaume Vicens i Vives.²⁸

«abans abat electe de Sant Pere de **Rodes**» (acta capitular del monestir de Sant Cugat del Vallès amb motiu del traspàs de l'abat Gayolà, el 1782).

«por muerte del abad entró en la Abadía el padre Buenaventura Gayolá y Vilosa, monje obrero que fue del muy ilustre Monasterio de San Pedro de **Rodas**» (llibre escrit per un monjo del monestir de Sant Cugat del Vallès, el 1782).²⁹

Rodas-Rodes

REPERTORIS, DICCIONARIS I ENCICLOPÈDIES

Gran enciclopèdia catalana: «Sant Pere de **Rodes** [o de **Roda**]», «serra de **Rodes**», vol. XIII (1979), p. 296.

Petit Curial enciclopèdic (1979): «Sant Pere de **Rodes** (o de **Roda**)», p. 1159.

Gran geografia comarcal de Catalunya, vol. IV: *L'Alt Empordà. El Baix Empordà* (1981): «Serra de **Rodes**», «Santa Creu de **Rodes**», «Sant Pere de **Rodes**», p. 288.

Diccionari enciclopèdic universal (1998): «Sant Pere de **Rodes** o de **Roda**», p. 993.

HISTORIADORS I ERUDITS

Pere Tomic: «abbat de Sant Pere de **Rodas**», «Sent Pere de **Rodes**», *Històries e conquestes del realme d'Aragó e principat de Catalunya [...]* [1438], ed. J. Iborra (2009), p. 241.

Jeroni Pujades: «monasterio de San Pedro de **Rodas**», «monasterio de san Pedro de **Rodas**», «libro de San Pedro de **Rodas**», «del antiquísimo monasterio de San Pedro de **Rodas**», *Crónica universal del Principado de Cataluña, escrita a principios del siglo XVII por [...]. Primera parte, tomo IV* (1832), p. 186, 188-190.

28. J. VICENS I VIVES, 1937: *Ferran II i la ciutat de Barcelona. Apèndixs*, Barcelona: Universitat de Catalunya, p. 57. A l'índex, però, l'editor escriu «Sant Pere de Roda» (p. 491).

29. Agraïxo a Mn. Pere Vivó, rector de Sant Cugat del Vallès, aquestes dues informacions.

- Manual de novells ardots*: «Abat de Sant Pere de **Rodas**» (1641), XIII, ed. 1911, p. 38.
- Bonaventura Tristany: «Monasterio de San Pedro de **Rodas**», *Corona benedictina [...] (1677)*, cap. VIII, p. 226-227.
- «San Pedro de **Rodas**», *Diario de Madrid*, [1788], 12-XII-1821, p. 3.
- «la Abadía del Real Monasterio de San Pedro de **Rodas**», *Mercurio de España*, 7 (1794), p. 50.
- François-Jacques Jaubert de Passa: «Monastère de S. Pierre de **Rhodes**», «sur la montagne de **Rhodes**», «Sous Charlemagne [...] la puissance seigneuriale de l'abbé de S. Pierre de **Rhodes** ou **Rodas**, comme on commençait à l'écrire» [el subratllat és meu]; «S. Pierre de **Rodas**», «la montagne de **Rodas**», «la côte de **Rodas**», «l'abbé de S. Pierre de **Rodas**», «les moines de **Rodas**», «le Christ de **Rodas**», «le monastère de S. Pierre de **Rodas**», «le Christ de **Rodas**», «*Recherches historiques et géographiques sur la Montagne de Roses...*», *Nouvelles annales des voyages...* (1833): p. 83, 85, 86, 88, 91-92, 94, 96, 98 i 165.³⁰
- «monasterio de Benedictinos de [...] San Pedro de **Rodas**», *Diario de Avisos de Madrid*, 26-XII-1840, p. 1.
- «del monasterio de San Pedro de **Rodas** (siglo XI)», *La Ilustración Española y Americana*, 15-XII-1874, p. 1.
- «la fameuse Bible de Noailles, qui au XIIe siècle appartenait à l'abbaye de Saint-Pierre-de-**Rosas**, en Catalogne», *Bibliothèque de l'École de Chartes, Manuscrits d'Espagne*, t. 54 (1893), p. 292.
- José Balari y Jovany: «el monasterio de Santa María de **Rodas**», *Orígenes históricos de Cataluña* (1899), p. 285.³¹
- Francisco Monsalvatje: «San Pedro de **Rodas**», *Noticias históricas [...]*, vol. XIV: *Monasterios de las diócesis gerundenses* (1904), p. 10.
- M. Dieulafoy, «la Bible de Noailles, provenant de san Padro [sic] de **Rosas**», *Journal des Savants* (1913), p. 204.
- Joaquim Guitert i Fontseré: *Monestir de Sant Pere de **Rodes*** (1927).
- Ramon d'Abadal: «Sanctus Petrus in monte **Rotas**», *Catalunya carolíngia* (1952), p. 572; **Roses**, la Rhode dels antics», «Sant Pere de **Rodes**», *Els precedents antics...* (1967), p. 79-80.

30. Pep VILA, en un estudi sobre aquest escrit –«Les “*Recherches historiques et géographiques sur la montagne de Roses et le Cap de Creus*” per M. Jaubert de Paçà», *Anuari de l'Institut d'Estudis Empordanesos*, 34 (2001)–, manté la denominació popular: «l'imponent [sic] silueta del monestir de Sant Pere de Roda» (p. 161), «l'efígie del monestir de Sant Pere de Roda» (p. 166), «el monestir de Sant Pere de Roda» (p. 170), «les muntanyes de la serra de Roda» (ibid.), «el domini eclesiàstic del monestir de Sant Pere de Roda» (p. 171-172), «el monestir de Sant Pere de Roda» (p. 172)...

31. A les pàgines proemials, però, hi llegim: «la colonización griega [...] fundó las ciudades de Empurias y Rosas» (p. 5).

- Josep Sanabre: «San Pedro de **Rodas**», *La acción de Francia en Cataluña (1640-1659)* (1956), p. 592.
- Eduard Carbonell: «Sant Pere de **Roda** o **Rodes**», «Sant Pere de **Rodes**», *El romànic català* (1976), cap. I, p. 103-106. [Vegeu, però, apartat «Roda».]
- Joan Badia i Homs: *Monestir de Sant Pere de **Rodes*** (1993; reed. 2002); Idem en les versions castellana, francesa i anglesa del llibre (1993; reed. 2002).³²

ALTRES PUBLICACIONS

- «Las excavaciones de Sant Pere de **Rodes**», *La Vanguardia*, 18-X-1991, p. 43.
- J. Giner i Noguera, *El primer arquitecte de Sant Pere de **Rodes**...*, tesi doctoral (2013).

Roda

DICCIONARIS I ENCICLOPÈDIES

- Diccionari Català-Valencià-Balear*: «Sant Pere de **Roda**», s. v. *Roda*, vol. IX (1975), p. 524.³³
- Onomasticon Cataloniae*: «Sant Pere de **Roda**», II, 244b, s. v. *ARMENRODAS*; «Sant Pere de **Roda**», V, 467b, s. v. *NOFEU*; «Sant Pere de **Roda**», VI, 415-416a; «Sant Pere de **Roda**», VII, 462a, s. v. *VERDERA*.
- Enciclopedia Universal Espasa*: «Monasterio de San Pedro de **Roda**», «monografías de San Pedro de **Roda**», vol. XLVIII (1922), p. 350.
- Diccionari Aguiló. Materials lexicogràfics aplegats per Marian Aguiló i Fuster [...]* (1929): «Sant Pere de **Roda**, antic monestir de Catalunya», tom VI (1929), p. 114.
- Geografia de Catalunya*: «Sant Pere de **Roda**», vol. I (1958), p. 139, 230, 539 (índex).
- La Grande Encyclopédie*: «la grande église de San Pedro de **Roda**», v. 4 (1972).
- Catalunya romànica* (1976): «Sant Pere de **Roda**», *passim*.
- Gran enciclopèdia catalana*: «fèu donacions als monestirs de Sant Pere de **Roda** i Sant Quirze de Colera», vol. XI (1978), p. 772, s. v. *Ponç III d'Empúries*.
- Uniopèdia*: «El monestir de Sant Pere de **Roda** (o erròniament *Rodes*)», s. v. «Monestir de Sant Pere de *Rodes*».

32. Publicats per Curial Edicions Catalanes, el copyright és de la Generalitat de Catalunya.

33. «El *Roda* toponímic potser tingui un altre origen (pre-romà?) [...] El *Roda* de l'Alt Empordà sembla segurament relacionable amb una colònia grega procedent de l'illa de *Rodes*» (id., *ibid.*).

Viquipèdia: «Monestir de Sant Pere de **Roda** (o, erròniament, *Rodes*)», s. v. El títol de l'entrada és, però, «Monestir de Sant Pere de *Rodes*» (2013).³⁴

Wikipedia: «Monasterio benedictino de San Pedro de **Roda** (en catalán: *Monestir de Sant Pere de Rodes*)», «las ruinas del poblado medieval de la Santa Cruz de **Roda**». L'entrada de l'article diu «Monasterio de Sant Pere de **Roda**» (2013).

HISTORIADORS I ERUDITS

Pere Antoni Beuter: «on està hui l'esgleia antiquíssima dita Sent Pere de **Roda**», *Primera part d[e]lla Historia de Uale[n]cia* (1538); ed. E. Iborra (1982), cap. 7, p. 141.

Pere Gil: «Sant Pere de **Roda**», *Descripció natural de Catalunya* [s. XVII]; ed. IEC (2002), p. 167.

Pèire de Marca: «Sant Pere de **Roda**», *Marca Hispanica sive limes hispanicus...* [1688], llibre I, cap. X, par. III; versió catalana de Joaquim Icart (1965), p. 12, 54-55, 110-111 i 215.

Dietaris de la Generalitat de Catalunya: «lo abat de Sanct Pere de **Roda**», vol. V (1640), p. 1041; «abat de Sant Pere de **Roda**», vol. X (1710), p. 1026, i any 1713: id., p. 1315.³⁵

Andrés de Simón Pontero: *Descripción del Real Monasterio de San Pedro de Roda*, manuscrit inèdit (1752), Archivo Histórico Nacional de Madrid, 12.876-**Roda**-Apartado I (Códices del inventario de 1926).

Enrique Flórez: «Monasterio de San Pedro de **Roda**», *España sagrada*, t. XLIII (1819), p. 348.

Jaime Villanueva: «Adriano IV confirma los monges del monasterio de San Pedro de **Roda**», *Viage literario á las iglesias de España*, t. XV (1821), p. 42.³⁶

«La sierra de San-Pedro de **Roda**», «dans la contrée de San-Pedro de **Roda**», *Bulletin de la Société Languedocienne de Géographie*, volum IV (1821), p. 326-327 i 339.

«Cette route touche ensuite à San Pedro de **Roda** [...] traverse **Rosas**, et rentre dans les

34. Una crida remet a la nota següent: «*Sant Pere de Roda* és la denominació tradicional del monestir empordanès, usada per tots els historiadors i escriptors contemporanis [...]. *Sant Pere de Rodes*, en canvi, és el nom imposat oficialment, als darrers anys, testimoniat només en documents antics (segurament per confusió amb el nom de la vila contigua de Roses < *Rhode*). Joan Coromines defensa enèrgicament l'ús de la primera forma, d'acord amb la pronúncia popular i l'etimologia: «*Roda* i *Roses* són noms d'origen ben diferent, inconnexos» (*Onomasticon Cataloniae*, VII, 462a); «el nom del monestir és St. P[ere] de *Roda*, sense -s [...] mot cèltic sense res en comú amb el [nom] grec de *Roses*» (id., II, 244b); «la tradició viva i multiseccular ha estat sempre, i únicament, Sant Pere de *RODA*» (id., VI, 416a); «Cap empordanès no voldrà admetre altra forma» (id., VI, 415b)...

35. De vegades, però, l'escrivà usa la forma «culta», amb variants formals: «Sanct Pere de *Rodes*» (1447), vol. I, p. 229; «Sanct Pere de *Rodas*» (1641), vol. V, p. 2021.

36. En una altra ocasió, però, escriu «San Pedro de *Rodas*». Cf. COROMINES, *OnCat*, s. v. *SANT PERE DE RODA*.

terres», *Description statistique, géographique et militaire [...] au delà des Pyrénées* (1835), p. 15.³⁷

Pablo Piferrer - Francisco Pi y Margall: «Ruinas de la iglesia de S. Pedro de **Roda**»; «la cumbre de Armen-**Roda**», «San Pedro de **Roda**», «volvió á **Roda**», «entre el abad de Bañólas y el de **Roda**», *Recuerdos y bellezas de España. Cataluña*, vol. II (1839-1848), p. 104, 162, 172, 173, 181 i 185.

Pascual Madoz: «**Roda** (Monasterio de)», *Diccionario geográfico-estadístico-histórico. Gerona* (1851), s. v.³⁸

«de la côte de Banyuls-sur-Mer à **Rosas** (Espagne), une visite aux ruines du monastère de San-Pedro de **Roda**...», *Le Temps* (1861).

Josep Pella Forgas: «en la cumbre de la cordillera de S. Pedro de **Roda**», *Historia del Ampurdán* (1883), p. 137, a l'índex, i arreu del llibre.

«la sierra de San Pedro de **Roda**», «dans la contrée de San-Pedro de **Roda**», *Bulletin de la Société de Géographie de Toulouse*, 8 (1883), p. 321.

«sierra de San Pedro de **Roda**», *Revue des Pyrénées et de la France méridionale* (1889), volum I (1889), p. 443.

José Balari y Jovany: «Hildesindo, abad de S. Pedro de **Roda**», *Orígenes históricos de Cataluña* (1899), p. 479.³⁹

Antoni de Falguera: *Sant Pere de Roda* (1906).

Ferran de Sagarra i de Siscar: «Sant Pere de **Roda**», pròleg a *Sigil·lografia catalana [...]*, vol. I (1916), p. XX.

Joaquim Botet y Sisó: «Sant Pere de **Roda**», *Geografia general de Catalunya*, dirigida per Francesch Carreras y Candi, vol. II: *Provincia de Gerona* [s. d.], p. 261.

Antoni Rovira Virgili: «la serra dominant de Sant Pere de **Roda**», «les ruïnes del monestir de Sant Pere de **Roda**», «en direcció a Sant Pere de Roda», *Història nacional de Catalunya*, vol. I (1922), p. 185, 358 i 370.

Sant Pere de Roda (Barcelona, Casa de Caritat, 1927).

Antoni Papell: *Sant Pere de Roda* (1930), al títol⁴⁰ i arreu del llibre.

Ferran Soldevila: «Sant Pere de **Roda**», *Història de Catalunya* (1934, 1963), p. 83, 371 i 1508 (índex); «la serra de Sant Pere de **Roda**», «el monestir benedictí [...] de Sant Pere de **Roda**»,⁴¹ «Sant Pere de **Roda**», *Les quatre grans cròniques* (1971), p. 397, 654 i 1286 (índex).

37. La citació em sembla molt il·lustrativa. Queda clara la distinció entre *Roda* i *Rosas*.

38. A l'índex de l'edició facsimil (1981), però, hi llegim: «Sant Pere de Rodes.– Roda (*San Pedro de*)».

39. En una altra banda, però, l'autor escriu «San Pedro de Rodas». Vegeu *supra*, p. 7.

40. A la bibliografia del llibre *Els dominis de Sant Pere de Rodes al Cap de Creus* (2013), els autors es permeten «esmenar» el títol d'aquesta obra: «*Sant Pere de Rodes*» (p. 161).

41. Nota 1 al cap. CXLVI de la *Crònica* de Bernat Desclot. Al text hi llegim, en canvi, «un abat d'una abadia [...], que és en Catalunya e ha nom Sant Pere de Roses» (op. cit., p. 544).

- Joaquín Pla Cargol: «la Abadía de San Pedro de **Roda**», *Ampurias y Rosas* (1935), p. 84; «San Pedro de **Roda**», *La provincia de Gerona* (1949), p. 385-386.
- Joan Sutrà i Viñas: «monestir de Sant Pere de **Roda**», «Tvmás, pintor renaixentista», *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya*, XLVII, 511 (1937), p. 288.
- Joan Subias Galter: *El monestir de Sant Pere de **Roda*** (1948).
- Carlos Cid Priego: «la Biblia de San Pedro de Roda», «La iconografía del claustro de la catedral de Gerona», *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, vol. 6 (1951), p. 12.
- Ramon d'Abadal: «Sant Pere de **Roda**», *Catalunya carolíngia*, vol. II, 2ª part: *Els diplomes carolingis a Catalunya* (1952), p. 566; «la **Roda** de Roses», *Els precedents antics a la història de Catalunya* (1967), p. 79.
- Miquel Oliva i Prat: «Arquitectura y arte del monasterio de San Pedro de **Roda**», conferència (1954); cf. Miquel Alabrús, *Bibliografía de Figueres i de l'Empordà*, II (1981), p. 424.
- Pere Juandó Arboix: «Sant Pere de **Roda**», *Crónicas del Ampurdán* (1955).
- Juan Ainaud de Lasarte: «Noticias de San Pedro de **Roda**», *Revista de Gerona*, Any V, núm. 9 (1959), p. 33.
- Rafael Torrent Orri: «San Salvador de Verdera, en la montaña de San Pedro de **Roda**», «El Almirante Bernardo Vilamarí I», *Revista de Gerona*, 6 (1959), p. 68.
- Noel Clarasó: «San Pedro de **Roda**», *La Vanguardia Española*, 27-III-1973, p. 90.
- Jaume Marquès i Casanovas: «El Crucifijo más antiguo del Ampurdán, procedente de San Pedro de **Roda**» (1959); cf. Miquel Alabrús, *Bibliografía de Figueres i de l'Empordà*, II (1981), p. 414.
- Jaume Causa: «San Pedro de **Roda**, señor de Vilademat», *Revista de Gerona*, 29 (1964), p. 41-50.
- Eduard Junyent: «Sant Pere de **Roda**», *Catalunya romànica*, vol. II (1976), p. 7, 50-51, 115, 120, 251-254.
- Josep Mª Guilera: «Sant Pere de **Roda**», *Unitat històrica del Pirineu* (1964), p. 15-16, 33 i 269 (índex).
- Joan Maluquer de Motes: «Sant Pere de **Roda**», *Miscel·lània Jaume Vicens Vives*, vol. I (1965), p. 143; «serra de Sant Pere de **Roda**», *Història de Catalunya*, vol. I (1987), p. 197.
- Pelagi Negre i Pastell: «Origen del monestir de Sant Pere de **Roda** [...]», separata del *I Col·loqui d'història del monaquisme català*, vol. I (1967), p. 209-227.
- Estanislau Torres: «les ruïnes de Sant Pere de **Roda**», *El Pirineu* (1970), p. 171.
- Alexandre Deulofeu: *El Monestir de Sant Pere de **Roda** [...]* (1970) i «**Roda**» en les edicions castellana i francesa del mateix any; «El monestir de Sant Pere de **Roda**», *L'Empordà, bressol de l'art romànic* (1961; reed. 1972 i 1978), cap. XVII (títol), p. 93, i arreu del llibre; «Sant Pere de **Roda** [...] en haver de descansar, els monjos, del llarg viatge prop de Rodes [=Roses]», entrevista a *El Correu del Dijous* (suplement d'*El Correo Catalán*), 3-VI-1976. Ell sempre digué i escriví «**Roda**».

- Eduard Carbonell: *L'art romànic a Catalunya. Segle XII. I. De Sant Pere de Roda a Roda d'Isàvena* (1974); «Sant Pere de Roda», *El romànic català* (1976), capítol I de l'apartat «Monuments», p. 101.
- Leopold Zahn: *Die Klosterkirche Sant Pere de Roda [...]* (1976).
- Josep Font i Solsona: «en defensa de Sant Pere de Roda», «Els presidents del Centre Excursionista de Catalunya i el seu temps», *Muntanya*, 684, vol. 86 (1976), p. 70.
- P. Joaquim Masjuan: «San Pedro de Roda en Figueres», *L'Empordà*, 96-97 (1979), 416.
- Josep M. Salrach: «Sant Pere de Roda», *Història dels Països Catalans*, vol. 1 (1981), p. 231-232.
- Josep Maria Bernils i Mach: «Jubileu a Sant Pere de Roda», *L'Empordà*, 451 (1987).
- Pierre Bonnassie: «des chapiteaux de Sant Pere de Roda», *La Catalogne au tournant de l'an mil* (1990), p. 245.
- Narciso Díaz i Romañach: «Sant Pere de Roda», *Roses, una vila amb història* (1991), p. 17.
- Lluís Prat i Torrent: «Sant Pere de Roda», «El priorat agustinianà de Santa Maria de Lladó [...]», *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos*, vol. 24 (1991), p. 214, 217.
- Antonio Sánchez González: «montaña y monasterio de Sant Pere de Roda», «abadiato de Sant Pere de Roda», *El Archivo Condal de Ampurias* (1993), «Índices de la guía», p. 282. Curiosament, al text hi llegim el nom en castellà: «San Pedro de Roda» (p. 116, 157, 166, 185-186, 187-188, 191 i 274).
- Flocel Sabaté: «les ruïnes de Sant Pere de Roda», *El territori de la Catalunya medieval* (1997), p. 139 i 230.
- Xavier Barral i Altet: «les Bibles [...] de Sant Pere de Roda», *Josep Pijoan [...]* (1999), p. 20.
- Francesc Roma i Casanovas: «Sant Pere de Roda», «La simbologia del xiprer a Catalunya», <<http://www.francescroma.net/web/xiprer.doc>> (2000).
- Pep Vila: «l'imponent [sic] silueta de Sant Pere de Roda», «del Monestir de Sant Pere de Roda», «Monestir de Sant Pere de Roda», «les muntanyes de la serra de Roda»..., «Les “recherches historiques et géographiques sur la montagne de Roses et le Cap de Creus” per M. Jaubert de Paçà», *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos*, vol. 34 (2001), p. 161, 166, 170...
- Manuel Bofarull i Terrades: «Sant Pere de Roda», *Origen dels noms geogràfics de Catalunya* (2002), p. 158.⁴²
- Cristina Borau: «Sant Pere de Roda», *Els promotors de capelles i retaules a la Barcelona del segle XV* (2003), p. 317.
- Josep Maria Bernils i Mach: «La Santa Creu i Sant Pere de Roda», *Hora Nova*, 1427 (2005), p. 33-34.

42. «cenobium Sti Petri in monte Rotas constructum», ibidem.

- José Enrique Ruiz-Domènec: «Sant Pere de **Roda**», «Descobrint Oliba», *Revista de Dret Històric Català*, 10 (2011), p. 109.
- Joaquim Nadal: «Sant Pere de **Roda**», *Joan Subias Galter (1897-1984): dues vides i una guerra* (2016), p.30.

MAPES DE CATALUNYA

- Jan Baptist Vrients: «S. Pere de **Roda**» (1602).
- Carel Allard: «...de **Roda**» (1697).
- Johann Baptist Homann: «...de **Roda**» (1707).
- Louis-Charles Desnos - Herman van Loon: «S' Pierre de **Rode**» (1766).
- Antoni Bargés: «Sant Pere de **Roda**», Confederació d'Entitats Catalanes d'Amèrica (1947).

ESCRITORS I ARTICULISTES

- Jeroni Pujades: *Dietari de [...] (1601-1630)*, ed. J. Mª Casas Homs (1975-76): «Sant Pere de **Roda**», vol. I, p. 403; «**Roda**», «Sant Pere de **Roda**», vol. III, p. 155; «St. Pere de **Roda**», vol. IV, p. 125; «Sant Pere de **Roda**», id., p. 173; «Sant Pere de **Roda**»; índex, id., p. 431.⁴³
- Jacint Verdaguer: «Los [monjos] de Sant Pere de **Roda**», *Canigó* (1885), cant XII, «La Creu del Canigó», títol interior, vers 246, i nota 4; «les dues montanyes de Sant Pere de **Roda** y Paní», «La ermita del Mont», *Excursions y viatjes* (1887), p. 204.
- Carles Bosch de la Trinxeria: «Sant Pere de **Roda**», *Recorts d'un excursionista* (1887), p. 243; «monastir de Sant Pere de **Roda**», «los cims de sant Pere de **Roda**», *L'hereu Noradell [...] (1889)*, p. 31 i 86.
- Lluís Marià Vidal, *Excursió a Cadaqués y Sant Pere de **Roda*** (1898).
- Jaume Massó i Torrents: «l'excursió a Cadaquers [sic] y Sant Pere de **Roda**», «Memoria del Senyor Secretari», *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya*, any IX, núm. 48 (1899), p. 4.
- Josep Pous i Pagès: «Sant Pere de **Roda**», «La gropada», *Empordaneses* (1905), p. 24.
- Anònim: «Sant Pere de **Roda**», «Memoria escrita amb motiu del XXV aniversari de la Fundació del Centre Excursionista de Catalunya», *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya*, any XXV, núm. 243 (1915), p. 116.

43. «Pujades tan aviat diu Roda com Rodes» (Pelagi NEGRE i PASTELL, «Origen del monestir de Sant Pere de Roda...», *I Col·loqui d'història del monaquisme català*, Santes Creus, 1966, p. 214). Pujades «mostrà un interès particular per Sant Pere de Rodes [sic] perquè era originari de Figueres, pel seu càrrec i residència al comtat d'Empúries, i perquè havia tingut en aquell monestir un fill monjo i sacerdot» (*GEC*, s. v.).

- Joaquim Miret i Sans: «Sant Pere de **Roda**», *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya*, op. cit., p. 136.
- Pere Coromines: «Les runes de Sant Pere de **Roda**», *Les gràcies de l'Empordà* (1919), p.73-75; «les muntanyes de Sant Pere de **Roda**», *Prometeu* (1934), p. 104.
- Prudenci Bertrana: «Les vaques de Sant Pere de **Roda**», *La Publicitat* (1-IX-1920); «en els esqueis i runes de Sant Pere de **Roda**», *Impromptus I* (1936), p. 12.
- Josep Maria de Sagarra: «damunt de Sant Pere de **Roda**», «Port de la Selva. Invitació al viatge», *La Publicitat*, 28-I-1923; «el monestir de Sant Pere de **Roda**», «Les pedres agonitzants», *La Publicitat*, 2-IX-1923; «monestir de Sant Pere de **Roda**», «els abats de **Roda**», «La Taula dels Lladres», *La Publicitat*, 3-IX-1924... Com Josep Pla, Sagarra escriu sempre «Roda» per referir-se al monestir.
- Tomàs Garcés: «L'ombra de Sant Pere de **Roda**», *La Publicitat* (17-IV-1923), inclòs a *Paisatges i lectures* (1926); «Sant Pere de **Roda**», *La Publicitat* (30-VIII-1928); «la mola severa de Sant Pere de **Roda**», carta a Marià Villangómez (29-IV-1962).
- Carles Fages de Climent: «devers Sant Pere de **Roda**», *Les bruixes de Llers* [1924], ed. 2003, p. 96; «des de Falgars a Sant Pere de **Roda**», *Balada del Sabater d'Ordís* [1954], ed. 2003, p. 41; «del cim de **Roda**, albirador d'arreu», «El Monestir de **Roda** tot just és acabat», *Somni de Cap de Creus* (2003), p. 43 i 225. Fages escriu sempre «Roda» en tots els seus llibres, tant en vers com en prosa.⁴⁴
- Josep Pla: «Sant Pere de **Roda**», «Viatge a Catalunya. El Port de la Selva», *La Nau*, 22-XII-1927; reproduït a *Viatge a Catalunya* (1934), p. 189-190. Pla escriurà «Roda» en tots els seus escrits, tant en català com en castellà.
- Antoni Xirau: «Sant Pere de **Roda**» [poema], *Safreu* (1934), p. 111-113.
- J. V. Foix: «La muntanya de Sant Pere de **Roda**», *Quaderns de Poesia*, 7 (1936), p. [28].
- Carles Soldevila: «Ruinas del monasterio de San Pedro de **Roda**», *Cataluña. Arte, vida, paisaje* (1951), p. 68.
- Eugenio d'Ors: «las ruinas de San Pedro de **Roda**», «El monasterio de San Pedro de **Roda**», *La verdadera historia de Lidia de Cadaqués* (1954), p. 167 i 209.
- Joan Fuster: «Sant Pere de **Roda**», *El descrèdit de la realitat* (1955), p. 132.
- Josep Sebastià Pons: «Sant Pere de **Roda**», *Llibre de les set sivelles* (1956), p. 114.
- August Pi Sunyer: «abat de Sant Pere de **Roda**», *Sunyer metges, pare i fill* (1957).⁴⁵
- Camil Geis: «Trobres elegíiques a Sant Pere de **Roda**», *De primavera a reravera* (1975).

44. Un avantpassat de l'escriptor –Jeroni Climent– fou «cellerer de Sant Pere de Roda». Cf. Pere FAGES, «Postfàci» a C. FAGES DE CLIMENT, 2009: *Climent*, 3^a ed., p. 165.

45. Però, en canvi, a les memòries del seu fill Pere PI-SUNYER i BAYO, 1992: *Del vell i del nou món*, hi llegim «Sant Pere de *Rodes*» (p. 18). És evident que el topònim és decisió de l'editor (o del corrector).

- Joan Guillet: «el monestir de Sant Pere de **Roda**», *Coses i gent de l'Empordà* (1972), p. 12.
- Carles Pi Sunyer: «el [monestir] de Sant Pere de **Roda** fou el que aleshores adquirí més puixança», *Una interpretació de l'Empordà* (1976), p. 80.
- Joan Bastardas, «Sant Pere de **Roda**», «El català pre-literari», *Actes del Quart Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes [...]* (1977), p. 47.
- Albert Compte i Freixenet: «La Bíblia de Sant Pere de **Roda** [...]», *Hora Nova* (1988), p. 33-35.
- Joan Carreras i Péra: «Sant Pere de **Roda**», *El Mont, ahir un monestir, avui un santuari* (1989), p. 61.
- Jordi Pla: «Monestir de Sant Pere de **Roda**», «El Somni de Cap de Creus. Estudi aproximatiu», *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos*, 22 (1989), p. 307.
- Carmina Portell: «El tresor de Sant Pere de **Roda**», *Revista de Girona*, 134 (1989), p. 86.
- Manuel Ibáñez Escofet: «les pedres romàniques de Sant Pere de **Roda**», «el castell de Sant Salvador, guardià de Sant Pere de **Roda**», *La memòria és un gran cementiri* (1990), p. 13 i 51.
- David Guixeras: «Sant Pere de **Roda**», «Foix i Garcés, poetes del cap de Creus», *Revista de Girona*, 160 (setembre-octubre de 1993), p. 47.
- Narcís Comadira: «Sant Pere de **Roda**», *Usdefruit* (1995); inclòs a *Poesia 1966-2012* (2014), p. 428.
- F. Xavier Baladía: «les colossals ruïnes del [...] monestir de Sant Pere de **Roda**», *Abans que el temps ho esborri* (2004), p. 146.
- Joan R. Veny-Mesquida: «Sant Pere de **Roda**», dins J. V. Foix, *Diari 1918*. Estudi i edició de... (2004), p. 524.
- Marc Peire: «they also pay a visit [...] to Sant Pere de **Roda**», Marc Peire, *Luc Peire* (2005), p. 108.
- Patrícia Gabancho: «Sant Pere de **Roda**», *El fil secret de la història* (2008), p. 45 i 106.
- Josep Huguet: «Sant Pere de **Roda**», *Ara*, 13-VIII-2011.
- Carles-Jordi Guardiola: «Sant Pere de **Roda**», *Mar de tots. Viatge literari pel cap de Creus* (2013), p. 5.⁴⁶
- Luis Racionero: «Sant Pere de **Roda**», «Parsifal o la gran bellesa», *La Vanguardia*, 14-II-2014, p. 24.
- Jordi Mestre i Vergés: «**Descobriments de la façana antiga de Sant Pere de Roda**», *Revista de Catalunya*, 294 (abril-juny 2016), p. 204-213; «L'antiga façana de

46. A la «Nota editorial», Guardiola fa notar la vacil·lació, entre els escriptors, en les formes dels topònims, i diu que «el cas més evident és el de Sant Pere de *Roda*, en què coincideixen tots els autors clàssics d'aquesta antologia, i no "Rodes", com ha resolt la toponímia oficial». I segueix el parer de Coromines a l'*OnCat*: «La forma *Rodes* sembla ser fruit d'alguns pedants de Barcelona, o de Madrid, que [...] havien trobat la forma *Rodas* o *Rodis* en alguns documents en llatí macarrònic (mai en català)» (p. 9).

Sant Pere de **Roda**», «En defensa de les 200 esglésies romàniques de l'Empordà», *Ara*, 21-VII-2016.

ALTRES PUBLICACIONS

«San Pedro de **Roda**», *Diario de Avisos de Madrid*, 5-XI-1844, p. 1; «al suprimido monasterio de Benedictos de San Pedro de **Roda**», id., 6-XI-1844, p. 1.

Goigs en alabança de la gloriosa emperatris Santa Elena, venerada en la capella de Santa Creu, situada en la muntanya de Sant Pere de Roda (2ª meitat s. XIX).⁴⁷

Ramón Queralt: «Excursión a Sant Pere de **Roda** (Sierra de Cadaqués, Gerona)», *Boletín de la Sociedad Aragonesa de Ciencias Naturales*, XVI (1917), p. 114.

H[ipòlit] Nadal i Mallol: «Sant Pere de **Roda**, es perd!», *Ressorgiment*, any XIV, núm. 161 (1929), p. 2602-2603.

Goigs a llaor de l'apòstol Sant Pere que es venerava en el Monestir de Sant Pere de Roda, a l'Alt Empordà, bisbat de Girona (1958).

«Se aprueba un proyecto de obras en el monasterio de San Pedro de **Roda**», *Boletín Oficial del Estado, Orden de 30 de noviembre de 1962* (1963), p. 1318.

Stephen D. Frances: «San Pedro de **Roda**», *Costa Brava. Guide* (1964), p.113-119.

Josep Vicente - Ferran Bosch: «La serra de **Roda** és aspra», «Sant Pere de **Roda**», *Catalunya Visió* 5 (1968), p. [88] i [89].

«pel romànic de Sant Pere de **Roda**», *L'Avenç*, 2ª època, 309 (2006), p. 19.

Antonio Mora Vergés: «a Sant Pere de **Roda**», «Les dones d'aigua», *Conèixer Catalunya* (2007), <www.guimera.info/wordpress/coneixer>, p. 278.

Sergi Turiella: «l'excursió que tenia pendent a **Sant Pere de Roda**», «cap a Sant Pere de **Roda**», «fins a Sant Pere de **Roda**», «Sant Pere de **Roda**», «**Any Sant a Sant Pere de Roda**», *Els ponts de Sant Boi* (2013), <<http://blocs.mesvilaweb.cat/santboi>>, p. 252-266.

Cristina Maria Mitrica: «els convents van haver de ser desallotjats: [...] el de Sant Pere de **Roda**...», *175 anys de biblioteca. Passat, present i futur de la biblioteca Josep Pla de l'Institut Ramon Muntaner de Figueres* (2014), p. 12.

Ana Gabriela Solís Ochoa: *Monasterio de Sant Pere de Roda*, treball de recerca, Universitat de Girona (2015).

«del monestir de sant Pere de **Roda**», *Llengua i literatura I* (Edebé, 2015), p. 25.

Anònim: «les bruixes [...] solien reunir-se a Sant Pere de **Roda**», «Dolmen de Pedra Gentil de Vallgorguina», <http://codex.fantasyboard.net/h35-dolmen-de-pedra-gentil> (2015).

47. Citats per Pep VILA MEDINYÀ, 2015: «Uns goigs setcentistes figuerencs dedicats a santa Helena [...]», *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos*, vol. 46, p. 437.

Xavier Renedo: «fins a Sant Pere de **Roda**», «**Ramon Muntaner i Peralada**», *Itineraris literaris*, Càtedra de Patrimoni Literari Maria Àngels Anglada – Carles Fages de Climent, Universitat de Girona (2016).

ALTRES TESTIMONIS

- «las ruinas de San Pedro de **Roda**», *La Vanguardia*, 18-VII-1934, p. 4.
- «Monestir de St. Pere de **Roda**», *Programa oficial de festeigs* (Llagostera, 1936).
- «Sant Pere de **Roda**», sardana de Francesc Basil i Oliveras (1944).
- «la Biblia de San Pedro de **Roda**», *La Vanguardia Española*, 30-VI-1961, p. 1.
- «San Pedro de **Roda**», *La Vanguardia Española*, 18-VII-1963, p. 7.
- «la bella capilla románica de San Pedro de **Roda**», *La Vanguardia Española*, 2-VII-1967, p. 1.
- «Avanzan las obras de reconstrucción del monasterio de San Pedro de **Roda**», *La Vanguardia Española*, 14-I-1970, p. 32.
- «el monasterio de San Pedro de **Roda**», *La Vanguardia Española*, 2-VI-1973, p. 38.
- «Inauguración del nuevo acceso al Monasterio de San Pedro de **Roda**», *La Vanguardia Española*, 6-XII-1973, p. 1.
- «Sant Pere de **Roda**», anunci del Centre Excursionista Empordanès (1973).
- «en el monasterio de San Pedro de **Roda**», *La Vanguardia Española*, 17-XII-1975, p. 55.
- «del monasterio de San Pedro de **Roda**», *La Vanguardia*, 16-XI-1977, p. 31.
- Pasqual Maragall: «ni siquiera en Sant Pere de **Roda**», conferència (2004).
- «Sant Pere de **Roda**», «Història de Catalunya», *Diari de Mataró* (2005), p. 26.
- «Sant Pere de **Roda**», *Homenatge a la poetessa Maria dels Àngels Vayreda* (2008).
- «Nuestro próximo Camino (Sant Pere de **Roda** – Finisterre)», blog *BttRuteros* (2012).
- Florián Yubero Cañas: «Monasterio San Pedro de **Roda**», *YouTube* (2013).
- «Entorn de Sant Pere de **Roda**», *Camp d'aprenentatge d'Empúries*, <xtec. www.cat/cda-empuries/rodes.htm>.⁴⁸
- Xavier Viñas (arquitecte): «Sant Pere de **Roda**», *El Punt-Avui* (entrevista), 22-XII-2013.
- «Carrer de Sant Pere de **Roda**», *Callejero.net – Figueres* (2013).
- Adriana Llongarriu Castanyer: *Itinerari Llançà – Sant Pere de **Roda** – Llançà* (2013).
- «Consagració de Sant Pere de **Roda**», *Els stops a la història de Catalunya* (2014).
- «Sant Pere de **Roda**», dibuix reproduït en una pàgina web (2014):
<<https://www.flickr.com/photos/125987074@N05/15590549171>>.

48. L'autor de l'article discrepa de la imposició de la forma recent del nom del monestir: «L'entorn de Sant Pere de Roda (*Rodes*, segons criteris normatius que no compartim)». A l'índex de la pàgina web trobem, en efecte, «Entorn de Sant Pere de *Rodes*».

- «Restaurant Sant Pere de **Roda**», rètol a la façana (Vilajuïga, 2016).⁴⁹
- «Sant Pere de **Roda**», postals en venda a *e-bay* (2016).
- «Carretera de Sant Pere de **Roda**», el Port de la Selva (2016).
- «El monestir de Sant Pere de **Roda**, situat a les muntanyes de la serra de **Roda**», comentari d'una fotografia del monestir empordanès, a Facebook (2016).
- «Monasterio e iglesia de San Pedro de **Roda**», *España es cultura* (2016), <www.españacultura.es/es/monumentos/girona/iglesia_de_san_pedro_de_roda.html>.
- «Monasterio e iglesia de San Pedro de **Roda**», <www.spain.info/es/elportdelaselva.html> (2016).
- «Carrer Sant Pere de **Roda**», *DirSreet* (2016), s. v. *Porqueres*.

Conclusions

- 1) Pere Antoni Beuter, al segle XVI; Pere Gil, Pèire de Marca i Jeroni Pujades, al XVII; Francisco de Zamora, Andrés de Simón Pontero i Enrique Flórez, al XVIII, i Jaime Villanueva, Pascual Madoz i Josep Pella, al XIX, van referir-se a l'antic monestir empordanès amb el nom de «Sant Pere de Roda».

Alguns autors dels segles XVII i XVIII (Pujades, Zamora, Villanueva) vacil·len en l'ús del topònim (*Roda/Rodes*), amb prevalença de *Roda*, que devien sentir a la gent de l'Empordà, on residien⁵⁰ o havien fet estades.⁵¹

Als primers mapes de Catalunya (s. XVII - XVIII) hi llegim «...de Roda».⁵²

- 2) Els escriptors –i la majoria d'historiadors– dels segles XIX i XX escriuen «Sant Pere de Roda».⁵³
- 3) Joan Coromines sosté que *Roda* ha estat sempre la forma dels topònims empordanesos «Sant Pere de Roda» i «serra de Roda», tots dos d'origen cèltic (*ROTA*) i netament diferenciats del nom que els grecs van donar a la veïna vila de Roses (*RHODE* > *RODES* > *ROSES*).⁵⁴

49. Al cenobi, però, hi ha un «Restaurant del Monestir de Sant Pere de Rodes» (2016).

50. El pare de Pujades era de Figueres, i ell morí a Castelló d'Empúries.

51. Francisco de Zamora recorregué Catalunya entre 1785 i 1790, i deixà constància dels seus desplaçaments en un *Diario de los viajes hechos en Cataluña* (inèdit fins al 1973). Jaime Villanueva publicà un *Viage literario á las iglesias de España* (1803-1821). Tots dos van visitar Sant Pere de Roda.

52. Vegeu *supra*, p. 13.

53. Llevat dels que publiquen a partir de 1980, a molts dels quals els editors imposen la forma *Rodes*. Tanmateix, hi ha molts testimonis de Roda en documents posteriors a aquesta data, i fins i tot en publicacions del segle XXI (vegeu *supra*).

54. La confusió *Rodes/Roses* va durar molt temps: «Saint-Pierre-de-Rosas» (1893), «San Padro [sic] de Rosas», «Santa María de Rodas» (vegeu *supra*, p. 7); «Roda és l'actual vila de Roses» (C. BOSCH DE LA TRINXERIA, *Recorts d'un excursionista*, 1887, p. 261). Cf. J. COROMINES, *OnCat*, V, 467, s.v. *NOFEU*.

- 4) El 1930, l'historiador figuerenc Antoni Papell, en una monografia sobre el cenobi empordanès, afirmava que, tot i que el nom antic del monestir era *Rhodas*, la forma *Roda* era la que havien adoptat els habitants de la comarca, i que aquesta «s'ha[via] generalitzat massa per intentar deturar-la».⁵⁵
- 5) A l'Alt Empordà, l'antic monestir és conegut com «Sant Pere de *Roda*», i els habitants de la comarca rebutgen la nova denominació,⁵⁶ imposada per la Generalitat («Sant Pere de *Rodes*»).

D'aquestes conclusions es desprèn que l'autor d'aquest article és contrari a l'actual denominació del monestir (*Sant Pere de Rodes*), i proposa a les autoritats acadèmiques i administratives de Catalunya la restitució del nom tradicional (*Sant Pere de Roda*), viu a l'Empordà durant centúries, consignat als primers mapes del país, atestat per la majoria d'historiadors, defensat categòricament per Joan Coromines, i usat pels escriptors catalans al llarg de quatre segles.

55. A. PAPELL, 1930: *Sant Pere de Roda*, Figueres: [Ideal Tipografia], p. 11.

56. «Cap empordanès no voldrà admetre altra forma» (J. COROMINES, *OnCat*, VI, 415b). La resistència nominal origina absurdes duplicacions en les indicacions viàries, com la que hi ha a la sortida del Port de la Selva: «Carretera de Sant Pere de Roda / Monestir de Sant Pere de Rodes».